

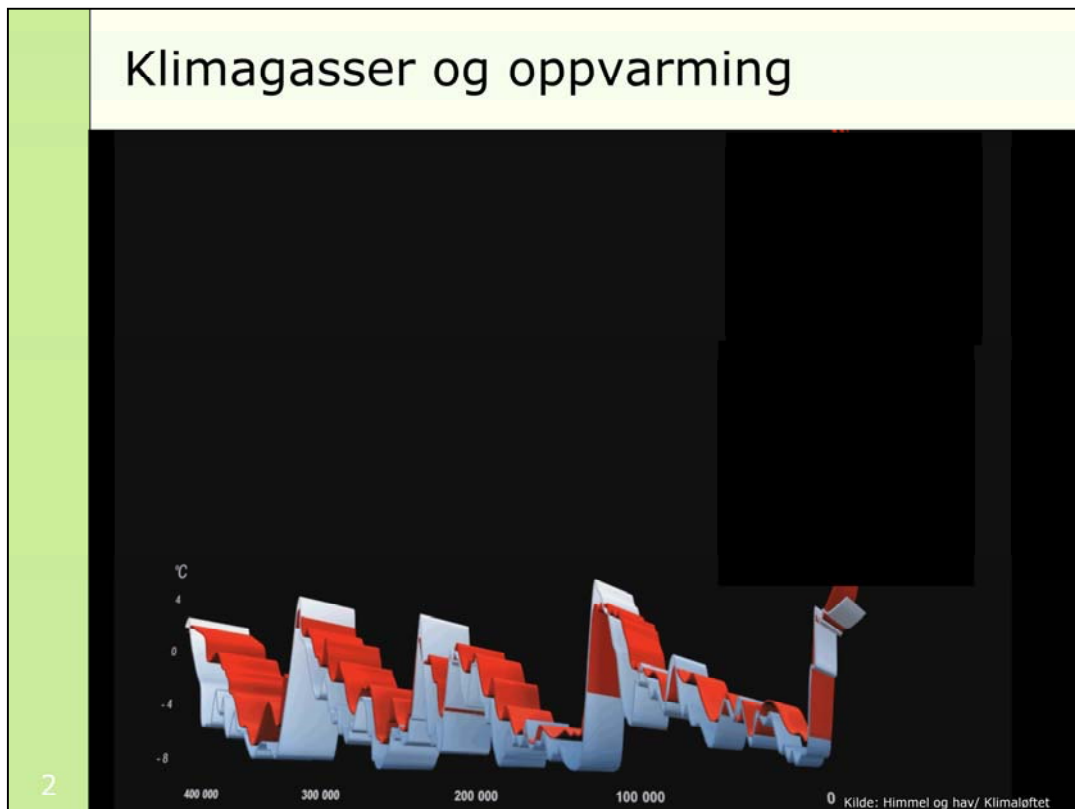
MILJØVERNDEPARTEMENTET

Klimautfordringen – hvordan kan offentlige anskaffelser bidra

Statssekretær Heidi Sørensen
Miljøverndepartementet

Konferanse om anskaffelser
og ledelse – det gode kjøp
Oslo, 4.11.09

Foto: Marianne Gjerv

[Animasjon]

Klima er blant våre største og mest alvorlige utfordringer.

Figuren viser sammenhengen mellom temperaturen og klimagassinnholdet i lufta, basert på analyser av iskjerner fra Antarktis. Det blå beltet viser temperatur, det røde beltet viser konsentrasjonen av CO₂.

De globale utslippene av klimagasser har økt med hele 70 prosent fra 1970 og fram til i dag. Om et par tiår vil vi se utslipp som er det dobbelte av det de var i 1970. Hvis vi ikke setter i verk nye tiltak.

Økte utslipp betyr selvsagt enda mer CO₂ i atmosfæren. De fleste som ser denne figuren skjønner hva det vil bety for temperaturen framover.

Temperaturøkningen må begrenses til 2°C

Foto: Marit Nyborg

Foto: Marianne Gjerv

Faksimile fra Aftenposten

Foto: Miljøverndepartementet

3

Global oppvarming har allerede ført til store endringer, både for mennesker og miljø. Vi ser smelting av is i nord, mer ekstrem tørke i varme strøk og hyppigere og mer intens nedbør og skred og flom i mange land. I følge FNs klimapanel, må utslippsveksten stanse innen 2015 og utslippene reduseres med 50-85 prosent innen 2050 om vi skal nå 2 gradersmålet. Det innebærer at de rike landene må redusere sine utslipp med 25-40 prosent fra 2000 til 2020.

Norge jobber for at en ny global klimaavtale skal ta utgangspunkt i 2 graders målet. Men alle må huske at også 2 grader har konsekvenser: Da 2 gradersmålet ble lest i Bangkok i fjor sto applausen stod i taket. Da reiste Mikronesia flagget og sa at det var første gang i FNs historie at det var blitt applaudert for et mål som betød at et av medlemslandene vil forsvinne – og ja – det er sant Mikronesia vil forsvinne i havet ved 2 grader +.

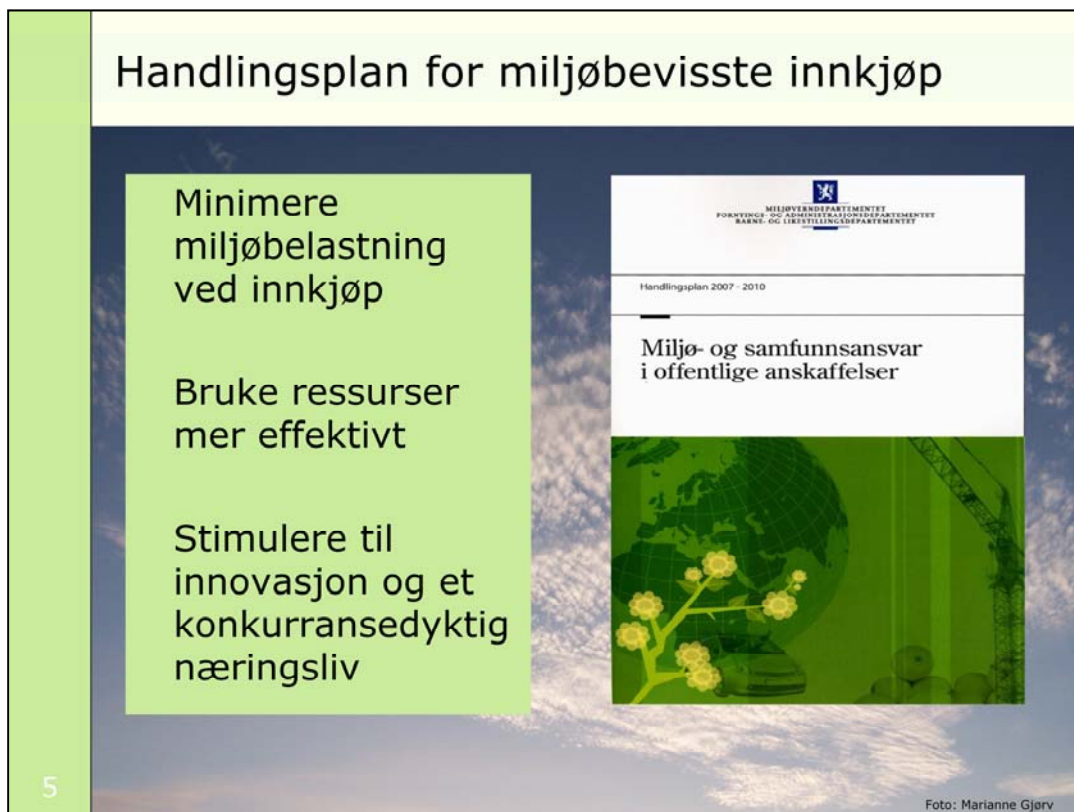
Det offentlige må være en miljøbevisst kunde

Klimakrisen kan ikke løses uten at verdens stormakter er med og tar ansvar. Samtidig er vi mange som har makt – markedsrett – til å gjøre noe med alle varer og tjenester som står for store deler av verdens samlede klimagassutslipp.

Det offentlige er en stor kunde av varer og tjenester. Bare i Norge kjøper offentlig sektor for over 300 milliarder kroner årlig, oljesektoren inkludert. Dette utgjør ca 15 % av BNP.

Det offentlige skal være en miljøbevisst og krevende kunde. Vi skal stille høye klima- og miljøkrav. Vi skal bruke vår markedsrett til å redusere miljøbelastning.

Dere kjenner Regjeringens handlingsplanen for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser for 2007 – 2010 (lagt fram sommeren 2007).

Vil kort gjenta hovedformålene, som jeg også snakket om på fjorårets innkjøpskonferanse.

- 1) Minimere miljøbelastning ved innkjøp av varer og tjenester,
- 2) bruke ressurser mer effektivt og 3) stimulere til innovasjon og et konkurransedyktig næringsliv.

Miljøteknologi og miljøbaserte tjenester er et av de raskest voksende markedene i verden i dag. En offentlig sektor som stiller miljøkrav vil hjelpe næringslivet til å omstille seg til en grønn økonomi, og til å bli konkurransedyktig på disse raskt voksende markedene internasjonalt.

Staten sitter i førersetet. Vi ser at kommuner og fylkeskommuner er godt i gang med å følge opp – og forventer at det også stilles krav "nedover i systemet".

[Grønn tekstboks animert med 1 klikk]

Handlingsplanen har en egen miljøpolitikk for statlige innkjøp, gjort gjeldende fra 1. januar i 2008.

Som dere ser her:

Produkter skal velges på bakgrunn av livssyklus-kostnader, kvalitet og miljøegenskaper. De skal være klima og energieffektive, ha lavt innhold av helse- og miljøfarlige kjemikalier, stå for lave utslipp og lavt ressursforbruk.

Miljømerkekriterier utviklet av Svanen og EU-blomsten skal så langt som mulig legges til grunn.

For kjøp av tjenester skal leverandører med rutiner og kompetanse som sikrer lav miljøbelastning prioriteres.

Direktoratet for forvaltning og IKT

Ansvar for oppfølging av handlingsplanen på nasjonalt nivå

Sentral kompetanseenhet

Utvikle verktøy

Bistå regionale knutepunkter

7

Foto: Marianne Gjerv

Det siste året har Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) bygget en ny avdeling som har viktige oppgaver knyttet til gjennomføring av handlingsplanen.

Difis sentrale arbeid med miljøbevisste anskaffelse og miljøledelse i offentlige virksomheter er utvikling av verktøy, veiledningsmateriell, maler, støttefunksjoner og nettverk.

Difi bistår regionale knutepunkter med faglig rådgiving og veiledning [mer om knutepunktene på neste side].

Regionale knutepunkter

anskaffelser.no

Prosess | Anskaffelsens art | Tema | Strategi | Prinsipper | Miljø & samfunnsansvar | E-handel | Kurs | Ressurser

Veiledning gjennom anskaffelsesprosessen

Planlegging | Konkurranse gjennomføring | Oppfølging og avvikling

Trondheim kommune med ny anskaffelsesstrategi
[02.11.2009]

Trondheim kommune skal være ledende innen offentlige anskaffelser og være en foregangskommune innen samfunnsansvar og miljø. Anskaffelser skal ha en god forankring i ledelsen og skal være et godt økonomisk styringsverktøy. For å nå dette målet har Trondheim kommune utarbeidet en anskaffelsesstrategi som også følges av en handlingsplan og er vedtatt av Bystyret.

Lær mer om anskaffelsens art
Bygg og anlegg, IKT, Tjenester, Varer.

Lær mer om anskaffelsens tema
e-faktura, Anskaffelsesprosedyrer, Anskaffelsesprotokoll, Begrunnelssplikten, e-verktøy, Ehandel.no, Grunnleggende krav og prinsipper, Habitat, IKT-anskaffelser, Innovasjon, Knutepunkter, Konkurranse gjennomføringsverktøy, Konkurransegrunnlag, Kontrakter, Korrupsjon, Kuringjening, Kvalifikasjonskrav, Livssyklusstrategi, Miljø, Miljøplaner, Miljøledelse, Offentlighet og tushetsplikt, Rammeavtaler, Kilde: DIFI

Arbeidet med regionale knutepunkter for miljøvennlige anskaffelser er i gang i alle fylker

Erfaringsdeling på www.anskaffelser.no

Arbeidet med å bygge opp et regionalt knutepunkter for kompetanse om miljøvennlige anskaffelser er nå i gang i alle fylker. Seks fylker startet opp i 2008. De resterende starter opp denne høsten.

Knutepunktene skal utarbeide lokale handlingsplaner: Disse tar utgangspunkt i regionale behov, initiativ og tilgrensende planer. Stor kreativitet der ute og fylkene fokuserer forskjellig.

Det er stor aktivitet i fylkene: Konferanser, bygging av nettverk og møteplasser, et eksempel her er Grønt lys konferansen i Vestfold 17. november i år.

Det er fokus på leverandørutvikling: Leverandørmarkedet representert i flere av styringsgruppene.

Samarbeid med NHO og KS

- For å koordinere og få samlet kraft bak arbeidet med leverandørutvikling og miljøvennlige anskaffelser.
- Samkjøring med Livskraftige kommuner, Lunoprosjektet til NHO og Framtidens byer i den utstrekning det er naturlig.
- NHO og KS representert i de aller fleste styringsgruppene.

Erfaringsdeling – www.anskaffelser.no. Difi har under oppbygging på portalen samtalerom for erfaringsdeling, beste praksis og eksempeldokumenter hvor knutepunktene kan lære av hverandre.

Fylkesmannen har en sentral rolle

Foto: Fylkesmannen i Vestfold

Bjørn Strandli, assisterende fylkesmann i Vestfold

Fylkesmannen skal være pådriver og samordner for handlingsplanen

9

Bildet er av assisterende fylkesmann i Vestfold, Bjørn Strandli. Vestfold fylke var tidlig ute med å sette fokus på miljøbevisste offentlige innkjøp og har vært et foregangsfylke på dette området

Fylkesmannen er tildelt ansvaret for å være pådriver og samordner for handlingsplanarbeidet i det enkelte fylke. Arbeidet er godt i gang.

Fylkesmannen skal:

- etablere og lede styringsgruppen,
- rekruttere og koordinere sentrale samarbeidsaktører og
- bidra til forankring og støtte hos ledere og besluttsende organer.

Miljøteknologi og innovative innkjøp

Offentlige kunder viktige for å fremme utvikling av ny miljøteknologi

Bedret dialog med næringslivet. Hvordan kan vi bedre premissene?

Foto: Marianne Gjerv

10

For å løse klima og miljøutfordringene må det utvikles ny og mer miljøeffektiv teknologi. Vi må stimulere næringslivet til innovasjon!

Flere nye teknologier drives frem av kunder, noen gangen med støtte fra virkemiddelapparatet gjennom ordninger som "Forsknings- og utviklingskontrakter" som forvaltes av Innovasjon Norge.

Vi har flere gode eksempler på at det offentlige som kunde har drevet frem ny miljøteknologi som senere har utviklet seg til industriutvikling i Norge.

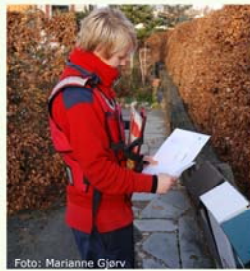
- (1) Gassfergene er et godt eksempel.
- (2) Lardal kommune var en krevende kunde i forhold til kommunens vannrenseanlegg, og bidro både til ny mer effektiv renseteknologi og at bedriften AnoxKaldnes i Tønsberg i dag selger sin innovasjon til store deler av verden.
- (3) Et annet godt eksempel er Forsvarsbygg. De har spilt en sentral rolle i å bringe frem innovasjonen "Building Smart", som i fremtiden kan gi store energi og miljøbesparelser i byggsektoren.

Det er viktig at det offentlige blir ennå mer offensiv i forhold til å bidra til innovasjon av miljøteknologi. Dette forutsetter en bedre dialog med næringslivet, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Et viktig grep er at knutepunktene kombineres med NHOs og KS nye leverandørutviklingsprogram. Vi vil også gå gjennom premissene for innovative innkjøp og vurdere både kompetansetiltak og andre støtteordninger.

Åtte veiledende kriteriesett ferdige

1. Bygg- og eiendomsutvikling
2. Oppføring av bygg

3. Klær og tekstiler

4. Vaskeritjenester
5. Renholdstjenester

6. Hotelltjenester

7. IKT-kriterier

8. Kontormøbler

11

Gode innkjøpsvalg forutsetter god og pålitelig informasjon om produkter.

Veiledende miljøkriterier er utarbeidet for noen av de prioriterte produktgruppene.

Utarbeidelse av miljøkriterier er en omstendelig prosess og har tatt lengre tid enn vi i utgangspunktet forestilte oss.

Nå er vi imidlertid snart i mål med å utarbeide kriterier for de prioriterte produktgruppene i handlingsplanen.

Kriteriene er utviklet i samarbeid med eksperter på innkjøpsregelverket og representanter for bransjeorganisasjonene.

Nå sendes seks nye kriteriesett på høring

Kjøp og leasing av biler
Kjøp av drosjetjenester
Trykksaker og trykkerier
Tonerkassetter
Konvolutter
Inkontinensartikler

12

Nå sendes seks nye kriteriesett på høring:

Kjøp og leasing av biler
Kjøp av drosjetjenester
Trykksaker og trykkerier
Tonerkassetter
Konvolutter
Inkontinensartikler

Kriteriene forventes å være klare til å tas i bruk ultimo desember i år.

Kriteriesett for inkontinensartikler lanseres denne uken. I Sverige kjøpes det inn over 220 millioner enheter inkontinensprodukter viser tall vi har fått fra Stiftelsen Miljømerking i Norge.

Norske tall:

Offentlig anbud (for innlagte pasienter): ca. 100 mill/kr per år.

Bygg og eiendom

Bilde: Svanemerket bygg med bl.a. solcellepanel på taket.

Energibruk i bygg er et godt klimaeksempel på hvordan offentlige anskaffelser kan bidra. Byggesektoren omtales gjerne som 40% sektoren, da den står for 40% av samfunnets ressurs- og energibruk. Det anslås at det er en betydelig energieffektivitetspotensial i norsk bygningsmasse.

Det offentlig eier eller leier en stor del av bygningsmassen. Ved at det offentlig går foran og stiller krav til byggene de benytter, vil dette vise at:

- det offentlige tar miljø- og klimautfordringen på alvor,
- øker bevisstheten blant leverandører og entreprenører som er nødt til å forholde seg til dette og derigjennom øke kompetansen.

Kommunal- og regionaldepartementet har lagt fram en miljøhandlingsplan for bolig- og byggesektoren som gjelder for 2009 -2012. Planen tydeliggjør hvordan bolig- og byggesektoren kan bidra for å nå målene i klimaforliket og for at landet kan utvikles i en bærekraftig retning.

Kriterier for bygg, anlegg og eiendom

Nye kriteriesett for bygg, anlegg og eiendom.

Innkjøp av rådgiver- og entreprenørtjenester for anlegg.

Innkjøp av drift- og vedlikeholdstjenester for bygg og anlegg.

Planlagt ferdig våren 2010.

www.anskaffelser.no skal bli fyldigere på bygg, anlegg og eiendom.

Marienlyst skole i Drammen

Drammen kommune satser sterkt på energi og miljøtiltak, bl.a gjennom deltagelse i Fremtidens byer og i by- og boligutstillingen i Drammen/Oslo.

Marienlyst skole er et godt eksempel på en kommune som vil være i front. Skolen inngår som et utstillingsprosjekt i by- og boligutstillingen. Den bygges som passivhus, der det stilles strenge krav til energiforbruk og klimautslipp.

Prosjektet har som mål å få fram et energieffektivt og miljørettet skolebygg. Den nye skolen vil bli på 6500m² og stå ferdig til skolestart i 2010. Skolen er et arealeffektivt bygg. Det har et intelligent teknisk anlegg med bl.a. et behovstyrt ventilasjonsanlegg, høyvarmegjenvinning og lavenergi lyskilder.

Marienlyst skole vil få lavt energiforbruk, med et årsforbruk på under 75 kwh/m² pr år. Dette er 65% lavere enn dagens skolebygg og 50% lavere enn skoler som er bygd etter ny teknisk forskrift. Energiforskyningen er fjernvarme og varme hentet opp fra kjølesløyfer i en stor gressbane hvor de også blant annet varmer opp Drammensbadet. Dette er den første skolen i Norge som bygges med slike energikrav og har fått støtte fra Enova.

Flytoget

Innkjøp av PC og skjermer
Brukte excel ark med krav/kriterier
og evalueringen ferdig programmert
for å lette evaluering av kriteriene
Ble brukt i anskaffelsen som
informasjon til leverandørene og en
del av tilbudet fra dem
Forutsigbart og effektivt for alle

16

Foto: Flytoget

Flytoget skulle kjøpe inn PCer og skjerme til kontorene sine og ville følge opp regjeringens handlingsplan ved å bruke anbefalte krav.

De ville gjerne gjøre dette enklest mulig for leverandørene å utarbeide tilbudene og sjekke at tilbudene tilfredstilte kravene. De ville også at evaluering av tilbudene skulle være rask, effektiv og etterrettelig.

Løsningen ble et excel ark som er en del av konkurransegrunnlag og som leverandørene legger inn all teknisk og miljøinformasjon. Excel-arket varsler automatisk om utstyret som er tilbudt tilfredsstillende kravene og kalkulerer hvor mange tildelingspoeng tilbudet skal få.

Dette gir en forutsigbar, etterrettelig og effektiv håndtering av kommunikasjon mellom kjøper og selger – ikke bare når det gjelder miljøkrav, men også andre faktorer som skal innlemmes i valg av leverandør. I dette tilfelle har miljøhensyn vært en pådriver for økt effektivitet i anskaffelsesprosessen.

[Dette temaet og eksemplet vil bli gjennomgått i mer detalj i parallell sesjon 1A].

Kommuner og fylker

Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging i kommuner og fylker

Offentlige anskaffelser tema i "Framtidens byer", for de 13 største byene

Energi- og klimaplanlegging i kommunen
– en veiledning i prosessen

17
Kilde: Enova
Veileder del 2 | Enova SF | 2008

Bildet viser en av Enovas veiledere om energi- og klimaplanlegging i kommunene.

I de nye statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging i kommunene som nylig ble fastsatt, er det satt nasjonale mål for klima- og energiplanlegging. Kommunene er både innkjøpere og eiendomsbesittere og kan derfor bidra til å redusere Norges utslipp av klimagasser og til å gjennomføre energieffektivisering og omlegging til mer miljøvennlige energiformer.

Framtidens byer; Offentlig innkjøpe er en av de store samarbeidsområdene som det arbeides med i Framtidens byer, blant annet for å bistå kommunene med å vite hva de kan kreve i forhold til innkjøp, da det er mye usikkerhet rundt dette. I intensjonsavtalen, som alle de 13 byene har undertegnet sammen med MD, SD, OED, KRD og KS, og fra sommeren 2009 også næringslivet ved NHO, HSH og Sparebankforeningen, står det:

- Vi vil kjøpe varer og tjenester som gir lave klimagassutslipp. Dette vil også bidra til å øke produsenter og leverandørers ansvar.
- Vi vil arbeide for at også offentlig eide foretak, næringslivet og befolkningen gjennom innkjøp, drift og forbruk bidrar til å redusere klimagassutslippene.
- Vi vil redusere avfallsmengden gjennom endret forbruksmønster, ombruk, bedre kildesortering, resirkulering og økt material- og energigjenvinning.

Hvorfor bruke kriteriene?

Tenk miljø

miljøhensyn - utvikling og innovasjon

offentlige oppdragsgiver drar i samme retning

forutsigbarhet for leverandører

enklere og mer miljøbevisste innkjøp

18

Miljøhensyn: Regjeringens prioriterte miljøsatsing: Klima og energi, naturmangfold, helse og miljøfarlige kjemikalier, avfallsforebygging, effektiv ressursutnyttelse.

Bidrar til utvikling og innovasjon

Man kan bidra til utvikling ved å angi ytelser, som for eksempel maks energiforbruk eller maks CO2 utslipp, i stedet for å angi selve teknologien.

Offentlige oppdragsgivere drar i samme retning

Ved at det offentlige bruker ensartede krav, vil vi i større grad kunne påvirke gjennom anskaffelser. Vi utgjør en stor markedsrett.

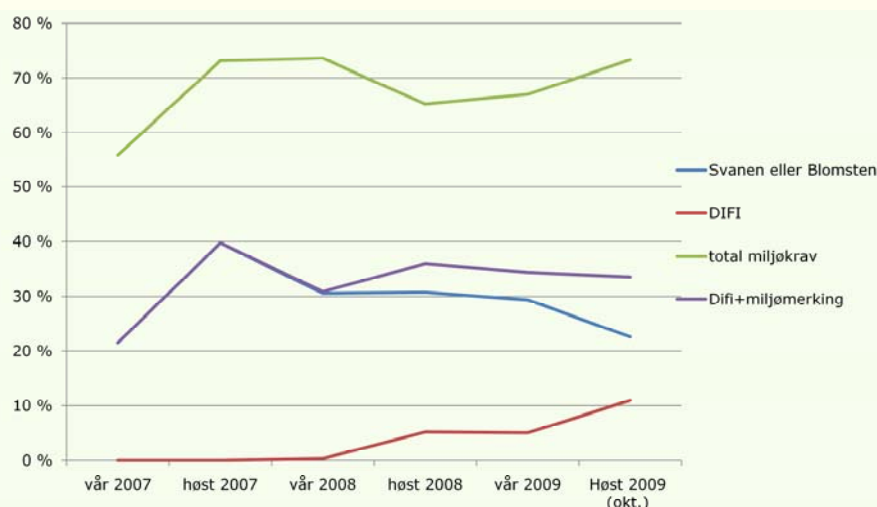
Forutsigbarhet for leverandørene

Leverandørene opplever ensrettede krav og kriterier, dvs kravene spriker ikke avhengig av kommune eller statlig virksomhet. Det gir entydige signaler om i hvilken retning det offentlige ønsker å gå.

Enklere å bruke

Ved at krav og kriterier er kvalitetssikret, vil offentlige oppdragsgivere vite at ved å brukes disse, så foretar de en miljøvennlig anskaffelse der levetidskostnader er ivarettatt. De ivarettar med andre ord lov om offentlige anskaffelsers lovpålagte krav og Regjeringens overordnede mål.

Hvor mye brukes miljøkriteriene?

19

Kilde: DIFI

Basert på informasjon innhentet fra Doffin, har vi beregnet hvor ofte miljøkrav stilles i offentlige anskaffelser.

Vi ser at miljøkrav stilles forholdsvis mye og at andelen øker svakt.

Men det er ikke klart at de kravene som stilles er etterretterlige og brukbar i evalueringsprosessen. Dermed er vi opptatte av å få kravene til å dra i samme retning – og støtte opp under handlingsplanens prioritering av produktgrupper og miljøaspekter. Og det betyr bruk av kriteriene for offisiell miljømerking og Innkjøpspaneletts og Difis krav.

Her ser vi at bruk av Difis kriteriesett utvikler seg raskt – til og med før de siste kriteriesettene er lanserte.

Måling av resultater framover

Direktoratet for forvaltning og IKT
gjennomfører markedsundersøkelse
innen utgangen av året

20

Foto: Solveig Gjerv Røraas

Måling av resultatene er viktig. Difi har nå satt i gang med å få fram gode indikatorer og systemer for å måle resultatene.

De har satt seg følgende mål:

At målingen skal være varig og i størst mulig grad en del av de faste Rapporteringssystemer.

Etter hvert: miljømessig og finansiell effekt.

Markedsundersøkelse i regi av Difi skal gjennomføres innen utgangen av året.

Når alle knutepunktene er komme i gang, vil vi også få tall fra knutepunktene i hvilke grad miljøkriterier er en del av anskaffelsen.

Strategi:

- Integrasjon med driftssystemer

- Tall fra Doffin, virksomhetsregnskap, miljøledelsessystemer

- + evt. markedsundersøkelser

Måltall:

- bruk av kriterier (andel av antall og verdi)

- Etter hvert: miljømessig og finansiell effekt

Status:

- første måling i løpet av høsten

- Noen år med ad-hoc målinger som nå

- Etter hvert: mål integrert med regnskapsføring og rapportering som en del av miljøledelsessystem

4	NYHETER	 Nyheter 12 oktober 2008	 Nyheter 12 oktober 2008	NYHETER	5
---	---------	--	--	---------	---

Faksimile fra Aftenposten

Dette er en avisside fra Aftenposten hvor Erik Solheim tenker høyt om mulige nye klimatiltak og virkemidler.

Klimakur2020

Fotos: Marianne Gjerv

22

Regjeringen har ønsket at det gjøres en grundig gjennomgang av alle tenkelige og utenkelige tiltak og virkemidler for å redusere utslippene. Derfor satte regjeringen i 2008 ned gruppen Klimakur2020 som nettopp skal foreslå både klimatiltak og virkemidler som setter oss i stand til å nå klimamålene våre.

Klimakur2020 legger fram sin rapport i februar. Den skal vi bruke som grunnlag for en ny klimamelding til stortinget om et års tid. Det som er nytt i SFTs analyse, er at de ikke stopper med en liste av tiltak, som er vanlig i mange slike analyser. SFT skal i tillegg vise hvilke virkemidler som må til for at tiltakene skal bli utløst. Bak Klimakur2020 er det en bredt sammensatt gruppe ledet av det nye klimadirektoratet (tidligere SFT), med deltakelse fra Norges vassdrags- og energidirektorat, vegmyndighetene, Oljedirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Politisk press fram mot København

Vi er avhengig av både Kina og USA for å få en avtale i København. USA og Kina står hver for rundt 20 prosent av verdens utslipp av drivhusgasser fra kull, olje og gass.

USA arbeider nå hardt for å få vedtatt sin klima- og energipakke (the Markey-Waxman bill). Senatet skal behandle lovforslaget i høst. Dersom loven ikke går gjennom senatet, vil USA sannsynligvis få problemer med å forplikte seg til et kvantitativt mål for utslippsreduksjoner i København.

USAs president, Obama, gjentok nylig sin sterke støtte til en ny klimaavtale i København. Han fikk langt på vei følge av Kinas president, Hu Jintao, som også varslet kutt i økningen i CO₂-utslipp. I tillegg gjentok den japanske statsminister Yukio Hatomaya landets ambisjon om 25 prosent kutt i CO₂-utslipp innen 2020. Disse signalene er positive i forhold til å få en avtale i København. Men problemet med forholdet mellom rike og fattige land, og hvem som skal betale for klimakuttene, er ikke løst.

Vi har alt vi
trenger, kanskje
med unntak av
politisk vilje...

...men politisk
vilje er en
fornybar ressurs.

Al Gore,
Nobelprisvinner

